

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

תורה – שמות פרק א'

- (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: (א) וְאֵלֶּיךָ שָׁמַח בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּעְלוּ לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גִּבֹר וְאָנֹשׁ בֵּיתֵיהֶם עֲלוּ:
- (ב) רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי וַיהוּדָה: (ב) רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי וַיהוּדָה: (ב) רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי וַיהוּדָה:
- (ג) יִשָּׁשׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימִן: (ג) יִשָּׁשׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימִן: (ג) יִשָּׁשׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימִן:
- (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר: (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר: (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר:
- (ה) וַיְהִי כָּל נַפְשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שִׁבְעִים נַפְשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם: (ה) וַיְהִי כָּל נַפְשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שִׁבְעִים נַפְשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם: (ה) וַיְהִי כָּל נַפְשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שִׁבְעִים נַפְשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם: (ה) וַיְהִי כָּל נַפְשׁ יִצְאֵי יִרְדְּף יַעֲקֹב שִׁבְעִים נַפְשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:
- (ו) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ו) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ו) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:
- (ז) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ז) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ז) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל אָחִיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:

רש"י

- (א) ואלה שמות בני ישראל – אע"פ שמנאן בחייהו בשמותו חזר ומנאן במיתתו להודיע חזתו שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם שנה' (ישעי' מ) המוציא במספר כזאם לכולם בשם יקרא (שמ"ר): (ה) ויוסף היה במצרים – והלא הוא ובניו
- היו בכלל שבעים ומה צא ללמדנו וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים אלא להודיעך לדקתו של יוסף. הוא יוסף הכועסה את לאן אציו. הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו:

נביא – ישעיה כז' ו'–יא'

- (א) הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֹאָו פְּנֵי תַבַּל תִּנְוָבָה: (א) יתכנסון מביני גלותהון ויתובון לארעהון תמן יתילידון דבית יעקב יפשוון ויסגון דבית ישראל וימלון אפי תבל בני בנין:
- (ב) הַכְּמִכַּת מִכְּהוּ הַכְּהוּ אִם כְּהָרְג הָרְגִיו הָרְג: (ב) הכמחתא דהוה מחי מחוהי אם כקטול קטילוה יתקטיל:
- (ג) בְּסִטְאָאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְיִבְנָה הָגָה בְּרוּחוֹ הַקְּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: (ג) בסאתא דהויתא כאיל בה יכילון לך דהויתא שלח ומעיק להון הגי עליהון במלא מתקיף עליהון ביום לוט:
- (ד) לָכֵן בְּזֹאת יִכְפַּר עֵוֹן יַעֲקֹב וְזֶה כָּל פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ כָּל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבְנֵי גֹר מְנַפְצוֹת לֹא יִקְמוּ אֲשֶׁרִים וְחֲמָנִים: (ד) בכן בדא ישתביקון חובי בית יעקב ודין כל עובדי אסטיות חובוהי בשויותה כל אבני אגורא כאבנא גיר מנפצן לא יתקימון אשריא וחנסנטיא:
- (ה) כִּי עֵיר בְּצוּרָה בָּדָד נֹהַ מְשִׁלַּח וְנַעֲזֹב כַּמְדָּבָר שָׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבֵּץ וְכֻלָּה סַעֲפִיָּה: (ה) ארי קרתא דהות כריכא בלחודא תתב תהא מטלטלא ושיביקא כמדברא בה יגיוון צדיקיא ויבזון ית נכסהא ויסופון משריתהא מלמפק:

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

(יא) בִּיבֹשׁ קִצְיָרָה תִּשְׁבְּרָנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם בְּיָנוּת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עִשְׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא יִחַנְנוּ: (יא) יתקצר חיליהון ויבהתון בעובדיהון יתברון נשיא עלן לבית דחלתהון ומלפן יתהון ארי לא עם סוכלתן אינון על כן לא ירחם עליהון דעברינן ודברנון לא יחוס עליהון:

רש"י

הוא. לא יקומו אפרים וחמנים – למען לא יקימו להם עכו"ם:
(י) כי עיר צורה דד – כי בעשותם זאת עיר צורה של ישמעאל תהיה דד והגוה יהיה משולח ונעזב כמדבר. שם ירעה עגל – אפרים ירשנו שקרוי עגל שנא' (ירמיה לא) כעגל לא לומד. וכלה סעיפיה – ענפיה:
(יא) ביבש קצירה – קצירי שרשיה כמו תשלח קצירה (תהלים פ) ועשה קציר (איוב יד) כלומר כשתכלה זכות מעט שקיבד את אביו אז תשברנה סעיפיה. נשים באות מאירות אותה – עם חלש כנשים ידליקום כך ת"י, מאירות כמו (מלאכי א) ולא תאירו מזבחי חנם וכן פתר דונש מחמת שהעלמים יהיו יבשים יהיו נוחים להדליק אצל מנחם פתר מלקטות כמו אריתי מורי (שיר השירים ה) וארוה כל עוברי דרך (תהלים פ) השיב לו דונש והלא כתיב ביבש קצירה ובענפים יבשים אין מלקטין פרי וכן רבותינו שאסרו לקבל מהן דקה מפני הטעם הזה שאמרו צבא צתרא פ"ק (דף י') לית ליה ביבש קצירה תשברנה:

(ו) הצאים ישרש יעקב – הלל ידעתם מה עשיתי בראשונה הצאים למצרים אשר השריש יעקב לכו ופרחו שם עד (אשר) מלאו פני תבל תנובה:
(ז) הכמכת מכהו הכהו – הראיחם בגבורתי שכמכת המכה יעקב הכתיו הם טבעום צמים ואני טבעתיים צמים יש תמיהו' שהם מתקיימו' כגון זו וכגון (שמואל א ז') הנגלה נגלתי אל בית אביד (יחזקאל ח) הרואה אתה מה המה עושים. אם כהרג – ישראל שהיו הרגוין של פרעה הורג פרעה ועמו:
(ח) צאסאה – באותה מדה. בשלחה תריבנה – כששילחה מצרים את ישראל תריבנה המדה צאסאה שלה. הגה צרוחו הקשה, הגה – דבר דצורו הקשה. ציום קדים ציום ויולך ה' את הים צרוח קדים עזה (שמות יד):
(ט) לכן – גם עתה בזאת היה מתכפר עון יעקב לזכות להגאל כמאז. וזה כל פרי – הטוב לו להסיר חטאתו אם ישים כל אבני מזבחות צמותיו כאבני גיר מנופלות מדוקרות וכן (תהלים קלז) ונפץ את עולליך וכן (ירמיה יג) ונפלתים איש (אל אחיו), גיר מין צבע

בתובים – משלי פרק פרק יא' כה'–ל'

(כה) נֶפֶשׁ בְּרָכָה תִּדְרֹשׁ וּמִרְוָה גַם הוּא יוֹרָא: (כה) נפשא דברכתא תדרון ומן דמאלף אף הוא יליף:
(כו) מִנְעַע בָּר יִקְבְּהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר: (כו) מן דכלא עבורא באולענא נשבקוניה לבעל דבבוי וברכתא תהוי לאנא דמזבון:
(כז) שִׁחַר טוֹב יִבְקֹשׁ רְעוּן וְדַרְשׁ רְעָה תְּבוֹאֲנוּ: (כז) דמקדים טבתא בעי עבינא ותבע בישתא אתיא עלוי:

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

- (כח) בּוֹטַח בְּעֲשָׂרוֹ הוּא יִפְל וְכַעֲלָה צְדִיקִים יִפְרָחוּ: (כח) דמסבר בעותריה הוא נפל ואיך טרפא צדיקי מפרחין:
 (כט) עֵבֶד בֵּיתוֹ יִנְחַל רוּחַ וְעֶבֶד אֱוִיל לַחֲכָם לֵב: (כט) עכר ביתיה ירית פהתא וסכלא יהוי עבדא לחכים לבא:
 (ל) פְּרִי צְדִיק עֵץ חַיִּים וְלֶקַח נֶפְשׁוֹת חֲכָם: (ל) פרוי דצדיקא אילנא דחיי ומקבלנותא דנפשי חכמתא:

רש"י

- (כה) נפש זרחה – שהוא ותחן בממונו וכל לשון זרחה פישון בלעז. ומרה – שמשציע את העניים. גם הוא יורא – ישבע טוב:
 (כו) מונע זר – מלמד תורה:
 (כז) שחר טוב – החפץ להדריך את הבריות בדרך טובה ומוכיח ומיסר אותם. יבקש לזון – הוא חפץ שיהיה הקב"ה רואה צם ומתפיי' עמס, לזון, חפיימיני"ט בלעז:
 (כט) עוכר ביתו ינחל רוח – אדם עלל
- שינחל רוח תמיד ואינו יגע בתורה ולא במלאכה סוף עוכר את בני ביתו שאין להם מה לאכול:
 (ל) פרי לדיק – גמול פירות מעשה הצדיקים עץ חיים הם לעולם. ולוקח נפשות חכם – מי שהוא חכם קונה לו נפשו' שמלמד' דרך טוב והרי הם לו כאלו קנאם כענין שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראש' יב):

משנה – פאה פרק ד'

- (א) הפאה ניתנת במחבר לקרקע. בְּדִלִית וּבְדִקָּל, בְּעַל הַבֵּית מוֹרִיד וּמְחַלֵּק לְעֵנִיִּים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אֹמֵר, אִף בְּחִלְקֵי אֲגוּזִים. אֶפְלוֹ תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵה אֹמְרִים לְחֵלֶק וְאֶחָד אֹמֵר לְבֹז, לְזֶה שׁוֹמְעִין, שְׁאֵמֵר בְּהֵלְכָה:
 רע"ב – (א) הפאה ניתנת במחבר – דכתיב (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב, הנח לפנייהם והם יצוו: בדלית – גפן המודלית על גבי עלים או על גבי אילנות: מוריד ומחלק – דכתיב (שם) תעזוב אותם, אותם שאין בהם סכנה אתה עוזב לפנייהם, ואי אתה עוזב (ב) בְּדִלִית וּבְדִקָּל אֵינוֹ כֵּן, אֶפְלוֹ תִשְׁעִים וְתִשְׁעֵה אֹמְרִים לְבֹז וְאֶחָד אֹמֵר לְחֵלֶק, לְזֶה שׁוֹמְעִין, שְׁאֵמֵר בְּהֵלְכָה:
 רע"ב – (ב) בדלית ובדקל – שמלות בתלום:
 (ג) נָטַל מִקְצֵת פֶּאֶה וְזָרְקָה עַל הַשָּׂדֶה, אֵין לֹו בַּהּ פְּלוֹם. נָפַל לֹו עָלֶיהָ, וּפְרִשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ, מֵעֲבִירִין אוֹתוֹ הַיִּמְנֶה. וְכֵן בְּלֶקֶט, וְכֵן בְּעֵמֶד הַשְּׂבָחָה:
 רע"ב – (ג) נטל – אחד מן העניים מקצת פאה שלקט כבר וזרק לו על השאר כדי לקנות: אין לו זה כלום – אפילו צמה שלקט

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

ניחא ליה דלקני, בארבע אמות לא ניחא ליה דלקני:

ובצדי רשות הרבים, הכא בצדה חזירו לא תקינו ליה רבנן שיקנו לו ארבע אמותיו. אי נמי כיון דפיל עליה, גלי דעמיה דנפילה

(ה) פֶּאֶה אִין קוֹצְרִין אוֹתָהּ בְּמַגְלוֹת, וְאִין עוֹקְרִין אוֹתָהּ בְּקַדְדָמוֹת, כְּדִי שְׂלֵא יִבּוּ אִישׁ אֶת רֵיעָהוּ:

(ה) שְׂלֵשׁ אַבְעֵיּוֹת בַּיּוֹם, בְּשַׁחַר וּבְחֻצוֹת וּבְמִנְחָה. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּדִי שְׂלֵא יִפְחָתוּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּדִי שְׂלֵא יוֹסִיפוּ. שֶׁל בֵּית גַּמְרֵי הָיוּ מְלַקְטִין עַל הַחֶבְלִים, וְנִזְתְּנִים פֶּאֶה מִכָּל אוֹמֵן וְאוֹמָן:

עתים הללו. והלכה שאין נותנין פאה אלא בשלש עתים הללו, אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם: של בית גמר – שם מקום דכתיב (במדבר לז) את בית גמר. קושרים חבל בצד הקמה וקושרים והולכים עד שיכלה החבל ומניחים פאה לכל החבל, וחוזרים וקושרים ומניחים פאה, והיינו מכל אומן ואומן, כלומר, מכל שורה ושורה, ועל זה מזכירין אותן לשבח:

רע"ב – (ה) שלש אבועות ביום – שלש פעמים מחגלה בעל הבית ונראה בתוך שדהו כדי שיקחו העניים פאה. אבועות לשון גלוי, נבעו מפניו (עובדיה א), מתרגמנין אגליין מטמרוהי: בשחר – מפני המיניקות שבניהם ישנים בשחר ואז יש להם פנאי ללקוט: ובחלות – מפני התינוקות שדרכן ללכת בחלות והולכים ללקוט פאה: ובמנחה – מפני הזקנים ההולכים על משענתם ואין מגיעים לשדה עד שעת המנחה: שלא יפחתו – משלש

(ו) נְכַרִּי שֶׁקָצַר אֶת שְׂדֵהוּ וְאַחַר כֵּן נִתְגַּיֵר, פְּטוּר מִן הַלְקֵט וּמִן הַשִּׁבְחָה וּמִן הַפֶּאֶה. רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב בְּשִׁבְחָה, שְׂאִין הַשִּׁבְחָה אֶלָּא בְּשַׁעַת הָעֵמּוּר:

המלוות, ורבנן סברי הואיל ואיכא שכחה בעמור ואיכא שכחה בקמה כדכתיב (שם) ושכחת עומר בשדה, לרבות שכחת קמה, את שישנו בשכחת קמה ישנו בשכחת עומר, והאי נכרי שקלר שלא היה בשכחת קמה לאותה שעה נכרי היה, אף על פי שעכשיו נתגייר אינו בשכחת עומר. ואין הלכה כר' יהודה:

רע"ב – (ו) נכרי שקלר את שדהו וכו' – דכתיב גבי לקט ופאה ובקלרכם, פרט לכשקלרוה נכרים, וגבי שכחה כתיב (דברים כד) כי תקלר קליכך ושכחת עומר, מכאן אמרו נכרי שקלר שדהו ואחר כך נתגייר פטור: שאין השכחה אלא בשעת עומר – ובשעת עומר מיהא גר היה וחייב בכל

(ז) הַקְדִּישׁ קָמָה וּפְדָה קָמָה, חֵיב. עֵמְרִין וּפְדָה עֵמְרִין, חֵיב. קָמָה וּפְדָה עֵמְרִין, פְּטוּרָה, שֶׁבְּשַׁעַת חוֹבְתָהּ הֵיטָה פְּטוּרָה:

פליגי רבי יהודה ורבנן בהקדיש קמה ופדה עומרים, כי היכי דפליגי בנכרי שקלר שדהו ואחר כך נתגייר:

רע"ב – (ז) קמה ופדה עומרים פטורה – דמקרא דממעטינן קליר נכרי, ממעטינן נמי קליר הקדש ללאו קליכך הוא. ולענין שכחה

(ח) בַּיּוֹצֵא בּוֹ, הַמְקַדִּישׁ פְּרוֹתָיו עַד שְׂלֵא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפְדָאן, חֵיבִין. מִשְׁבָּאוֹ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפְדָאן, חֵיבִין. הַקְדִּישׁ עַד שְׂלֵא נִגְמְרוּ וּגְמָרוּ הַגְזָבָר, וְאַחַר כֵּן פְּדָאן, פְּטוּרִים, שֶׁבְּשַׁעַת חוֹבְתָן הָיוּ פְּטוּרִים:

לאו, אין ההקדש פטור: וגמרו הגזבר – שגמרו בעודן ציד הגזבר:

רע"ב – (ח) עד שלא באו לעונת המעשרות – היינו מרוח כשהוא משוה פני הכרי ברכת, אם באותה שעה היו ציד הגזבר פטורים. ואם

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

(ט) מי שֶׁלֶקֶט אֶת הַפֶּאֶה וְאָמַר הֲרִי זֶה לְאִישׁ פְּלוֹנִי עֲנִי, רַבִּי אֶלְיָעָזֵר אָמַר, זָכָה לוֹ. וְחֻכְמִים אָמְרִים, יִתְנַנֶּה לְעֲנִי שְׁנִמְצָא רֵאשׁוֹן. הַלֶּקֶט וְהַשְׂכָּחָה וְהַפֶּאֶה שֶׁל נְכָרִי חַיֵּב בְּמַעֲשֵׂרוֹת, אֵלֶּא אִם בֶּן הַפְּקִיר:

כחכמים: של נכרי חייב במעשרות – דהואיל ואין הנכרי חייב בלקט שכחה ופאה, הוא להו כשאר תבואה של נכרי שחייבת במעשר: אללא אם כן הפקיר – לעניים ולעשירים דהפקר פטור מן המעשר. ומתניתין רבי מאיר היא דאמר אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר. ואין כן הלכה:

רע"ב – (ט) רבי אליעזר אומר זכה לו – פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בעשיר שלקט פאה לזכות בה לעני, דרבי אליעזר סבר אמרינן תרי מגו, מגו דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה, ומגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. ורבנן סברי חד מגו אמרינן, תרי מגו לא אמרינן. אבל מעני לעני, דברי הכל זכה לו. והלכה

(י) אִיזְהוּ לְקֵט. הַנוֹשֵׁר בְּשַׁעַת הַקְּצִירָה. קֶצֶר מְלֵא יָדוֹ, תָּלַשׁ מְלֵא קַמְצוֹ, הִפְהוּ קוֹץ וְנָפַל מִיָּדוֹ לְאֶרֶץ, הֲרִי הוּא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. תוֹף הֵיךְ וְתוֹף הַמַּגָּל לְעֲנִיִּים. אַחַר הֵיךְ וְאַחַר הַמַּגָּל, לְבַעַל הַבַּיִת. רֵאשׁ הֵיךְ וְרֵאשׁ הַמַּגָּל, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אָמַר, לְעֲנִיִּים. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, לְבַעַל הַבַּיִת:

המגל, לבעל הבית, דאין זה דרך קצירה: ראש היד – כשידו מלאה ויש שבליים בין ראשי אצבעותיו לפס ידו הנושר מהו, וכן הנושר מראש המגל: רבי ישמעאל אומר לעניים – דדמי לתוך היד ולתוך המגל: ור' עקיבא אומר לבעל הבית – דדמיו ליה לאחר היד ולאחר המגל. והלכה כרבי עקיבא:

רע"ב – (י) הנושר בשעת הקצירה – שבליים הנופלים בשעת הקצירה: הכהו קוץ – כל היכא דנושר מחמת אונס אינו לקט דכתיב (ויקרא יט) ולקט קצירך, אין לקט אללא מחמת קציר: תוך היד – אנשך קאי, כלומר, תוך היד ונשך, תוך המגל ונשך דהנושר מתוך היד ומתוך המגל, לעניים. אבל הנושר מאחר היד מנדנד ידו ומאחר המגל מכח תנועת

(יא) חֲרֵי הַנְּמָלִים שֶׁבְּתוֹךְ הַקְּמוֹה, הֲרִי הֵן שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. שֶׁלְאַחַר הַקּוֹצִרִים, הָעֲלִיוֹנִים לְעֲנִיִּים, וְהַתְּחִתּוֹנִים שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. רַבִּי מְאִיר אָמַר, הַבַּל לְעֲנִיִּים, שֶׁסִּפֵּק לְקֵט לְקֵט:

ואלו הן העליונים, כל שהן לבנים. ואלו הן התחתונים, הירוקים שנוטים להשאיר וניכרים שהם יאנים: רבי מאיר אומר הכל לעניים – שאי אפשר לגורן בלא ירקון ושמא אלו הירוקים מן התבואה חדשה שקלרו עכשיו שיש בה חלק לעניים: שספק לקט לקט – דכתיב (שם) לעני ולגר תעזוב, הנח לפניהם משלך, והלכה כרבי מאיר:

רע"ב – (יא) חורי הנמלים – דרך הנמלים להכניס תבואה בחוריהן: שבתוך הקמה – עד בלא התחילו לקצור: של בעל הבית – שאין לעניים בקמה כלום: שלאחר הקוצרים – לאחר שהתחילו לקצור חיישינן שמא הביאו סם הנמלים מן הלקט הלכך החטים העליונים שחורים, או שבליים העליונים לעניים, דיש שם מן הלקט. אבל חטים התחתונים, לבעל הבית, דמן הקמה היה.

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

גמרא – ברכות דף ו' ע"ב

אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו שנאמר מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו יבטח בשם ה' מאי טעמא משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח:

אמר רבי יוחנן בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס שנאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל: אמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט שנאמר נרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחליין רבנן שבתא כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' אנא נמי דהיטנא: אמר רבי זירא אגרא דפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא:

רש"י על הגמרא

מחליין רבנן שבתא – דאמר מר (שבת 77 ק"ג ב) אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת, שנאמר אם תשיב משבת רגלך: אגרא דפרקא – עיקר קבול שכתב הכרית הראים לשמוע דרשה מפי חכם היא שכתב המרובה, שהרי רובם אינם מציינים להעמיד גרסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכתב למוד: אגרא דכלה – שבת שלפני הרגל, שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל: אגרא דשמעתא סברא – שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר:

משאיל בו – מה טיבו של פלוני, למה לא בא: ירא את ה' – שהיה רגיל לבא אליו: אשר הלך חשכים ואין נוגה לו – אשר עתה הלך למקום חשך, אשר ימנע עצמו מלהשכים לפתחי: ואין עונה – שיעור שיוכלו לענות דבר קדושה: אלהי אברהם – שקבע מקום לתפלתו: בעזרו – כדרך שהיה עוזר לאברהם: אל יפסיע פסיעה גסה – לפי שמראה בעצמו שעכוב בית הכנסת דומה עליו כמשו: נרדפה – לשון מרובה משמע, שהרודף רץ: לפרקא – לשמוע הדרשה:

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

זוהר – שמות דף ג' ע"א

תלתא אינון דדחין שכינתא מעלמא, וגרמין, דדיוריה דקודשא בריה הוא לא הוי בעלמא, ובני נשא צווחין ולא אשתמע קליהון. ואלין אינון:

מאן (דף ג' ע"ב) דשכיב בנדה, בגין דלית מסאבו תקיף בעלמא בר מסאבו דנדה. מסאבו דנדה קשיא מפל מסאבו דעלמא, אסתאב איהו, וכל דמתקרבין בהדיה יסתאבון עמיה, בכל אתר דאזלין אתדחייא שכינתא מן קמיהו. ולא עוד, אלא דגרים מרעין ביטין על גרמיה, ועל ההוא זרעא דיוליד, דכיון דיקרב בר נש לגבי נדה, ההוא מסאבו דליג עלוי, וישתאר בכל שייפין דיליה, זרעא דיוליד בההוא שעתא, (ס"א מסאבו) משכין עלוי רוח מסאבו. וכל יומי יהא במסאבו, דהא בנינא ויסודא דיליה איהו במסאבו רב ותקיף מפל מסאבא דעלמא, דמיד דקריב בר נש לגבי נדה, ההוא מסאבו דליג עלוי, דכתיב, (ויקרא ט"ו) ותהי נדתה עליו:

מאן דשכיב בבת אל נכר, דאעיל ברית קודש ואת קיימא ברשו אחרא, דכתיב, (מלאכי ב') ובעל בת אל נכר. ותנינן, לית קנאה קמי קודשא בריה הוא, בר קנאה דברית קדישא, דאיהו קיימא דשמא קדישא, ורזא דמהימנותא. מה פתיב (במדבר כ"ה) ויחל העם לזנות אל פנות מואב מיד ויחד אף ה' בישראל:

רישי עמא דינעו ולא מחו בידיהו, אתענשו בקדמיתא, דכתיב, (במדבר כ"ה) קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש. רבי אבא אמר, מאי נגד השמש. נגד הברית דאקרי שמש, ועליה אתמר (תהלים פ"ד) פי שמש ומגן ה' אלהים. שמש ומגן (רכ"ד ב'):

דא ברית קדישא. מה שמש זרח ואנהיר על עלמא, אוף הכי ברית קדישא זרח ואנהיר גופא דבר נש. מגן:

מה מגן איהו לאגנא עליה דבר נש, אוף הכי ברית קדישא מגן עליה דבר נש, ומאן דנטיר ליה, לית נזקא בעלמא, דיכיל למקרב בהדיה ודא הוא נגד השמש:

רישי עמא, יתפסון בכל דרא ודרא בחובא דא, אי ידעין ולא מקנאין ליה. בגין דחובא דא עליהו, לקנאה ליה לקודשא בריה הוא בהאי ברית, מאן דאעיל קדושה דא ברשותא אחרא, עליה פתיב (שמות כ') לא יהיה לה אלהים אחרים על פני. לא תשתחוה להם ולא תעבדם פי אנכי ה' אלהיך אל קנא וכלא קנאה חדא. ועל דא אתדחייא שכינתא מקמיה. מאן דמשקר בברית קדישא דחתים בבשריה דבר נש, פאילו משקר בשמא דקודשא בריה הוא, מאן דמשקר חותמא דמלכא, משקר ביה במלכא, לית ליה חולקא באלהא דישראל, אי לא בחילא דתיובתא תדיר. (ס"א יתיר):

חק לישראל – פרשת שמות יום א'

הלכה – הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

(ד) צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסוד עולם זה שעדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בעדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום:

(ה) בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכיותיו אין מחשבין עליו עון שחטא בו תחלה ולא שני אלא משלישי ואילך אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מדובין על זכיותיו אותם שתי עונות מצטרפים ודנין אותן על הכל ואם נמצאו זכיותיו כנגד עונותיו אשר מעון שלישי ואילך מעבירים כל עונותיו ראשון ראשון לפי שהשלישי נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים וכן הרביעי הרי הוא ראשון שכבר נמחל השלישי וכן עד סופן